

ח. ח. / חג הסוכות במקרא - דעת - מכללת הרצוג

ר ג ל

שְׁלֹשׁ רִגְזִים (1) תְּחִלָּה לַי (2) בַּשָּׁנָה : — — — וחג האָסֶף (3) קְצָאת הַשָּׁנָה
(שמות כג, יד - טו)

ה ע ר ה ל מ ו ר ה :

על ידי חלוקת הפסוקים לפי נושאי משנה, ניתנת לך האפשרות לארגן את שיעורך מסביב לעניינים נפרדים שתבחר לך מתוך הנושא הכולל. תוך הצגת הפסוקים המרובים, הנמצאים במקומות שונים בתורה, תעורר את תלמידיך למצוא את התידושים הדקים המתגלים בהם ותעמידם על כך שאין לראות בפסוקים חזרות מילוליות בלבד. החידושים רמוזים בפסוקים עצמם, ובכמה מהם הבאנו את דעת המפרשים וחכמי התלמוד והמדרש, שעמדו על כך בדבריהם. תן לתלמידיך לקרוא מתוך החומש פסוקים שלמים ועניינים שלמים, ואל תסתפק בקטעים המובאים כאן. תלמידיך יוכלו להדגיש בע"פ את המלים המציינות את הנושא ויסכם בכתב את החידושים השקועים בכל פסוק. הסתייע בהערות הפרשניות ובהערות המילואים המובאות בשולי כל עמוד להסברת החידושים וליישוב שאלות שתעורר או שתתעוררנה תוך כדי עיון בפסוקים. ח. ח.

(1) ר ש י : פעמים ; ועי' במדבר כב, כח.

(2) א ב נ ע ז ר א : ל י לבדי.

(3) ר ש י : הוא חג הסוכות.

תקופת החג

את חג המצות תשמור — — —) וְחַג הָאֶסֶף — בְּצֵאת הַשָּׁנָה, בְּאֶסְפֵּף אֶת-מִצְרַיִם מִן-הַשָּׂדֶה : (4)

(וְחַג שְׂבַעַת תַּעֲשֶׂה לְךָ...) וְחַג הָאֶסֶף (5) — תְּקוּפַת הַשָּׁנָה : (6)
(שם לו, כב)

בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי הִנֵּה חַג הַסֻּכּוֹת שְׂבַעַת יָמִים לַיְיָ :
(ויקרא כג, לד)

אֶף בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי, בְּאֶסְפֹּכֶם (7) אֶת-תְּבוּאַת הָאָרֶץ, תַּחֲגוּ אֶת-
סַגְיֵי שְׂבַעַת יָמִים (8) — — — .
(שם שם, לט)

וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חַג לַיְיָ שְׂבַעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי תַחֲגוּ
אֹתוֹ :
(שם שם, מא)

וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי... וְחַגְתֶּם חַג לַיְיָ שְׂבַעַת יָמִים :
(במדבר כט, יב"ג)

חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ שְׂבַעַת יָמִים — — —
(דברים טו, יג)

4 רמב"ם : והיותו בזה הפרק — הגה ביארה התורה סיבתו : „באספך את מעשיך מן השדה" רצוני לומר : עת המנוחה והפנאי מן העסקים ההכרחיים.

5 חג הבא בזמן אסיפה (חגיגה יח) ;

רש"י : בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית.

6 תרגום אונקלוס : במסקא דשתא (בצאת השנה) ;

רש"י : שהיא בחזרת השנה בתחילת השנה הבאה; תקופת לשון מסיבה והקפה.

מכילתא : „וחג האסיף תקופת השנה" ולהלן היא אומר : „בצאת השנה" — איזה הוא חג שיש בו אסיף ותקופה ושנה יוצאה בו — הוי אומר זה תשרי (מכילתא דרשב"י כי תשא).

7 רשב"ם : אעפ"י שראש השנה ויום הכיפורים באים לזכרון ולכפרה אבל סוכות בא לשמחה ולהודאה על שמילא בתיהם כל טוב בימי אסיפה.

ספורנו : אחר שהזכיר את הדברים הכלליים שכל המועדים מסכימים בהם, וזה במה שכולם מקראי קודש וטעונים קרבן מוסף... אמר : אך בחמשה עשר יום. והודיע, שחג הסוכות נבדל משאר המועדים. ראשונה — שהשמיני שלו מקרא קודש, כאמרו : „וביום השמיני שבתוך", לא כן בימי השבוע ובימי חג המצות וכן בחדשים ובשנים, שבהם קודש השביעי, לא השמיני. שנית — במה שזה החג טעון שינוי צורה, כאמרו : „בסוכות תשבוי". שלישית — שטעון גענוע ארבעה מינים, כאמרו : „ולקחתם לכם ביום ראשון פרי עץ הדור" וכו'.

8 רמב"ן : והנה טעם כל הפרשה, תחוגו את חג ה' הגדול שבעת ימים שבמעשה בראשית, ותסמכו להם השמיני-עצרת כענין שנאמר „למנוח על השמינית". וגם : באותן השבעה תקחו בהם פרי עץ הדור... אבל בשמיני אין צריך כי הוא עצמו הדור.

אתר דעת - מכללת הרצוג

ח. ח.

שְׁבַעַת יָמִים 9) תִּחַג לִי אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יי'... (שם, שם, טו)

בְּיָרֵחַ הַחֲמִישִׁי הַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי : (מלכים א' ח, ט)

בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי שֶׁלַּח אֶת-הַעֶזָּה וְיִבְרָכּוּ אֶת-הַמִּזְבֵּיךָ וְיִלְכוּ וְאָהָלֵיהֶם שָׁמָּה יִטְוִי לָבַל עַל-כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יי' לְדָוִד עַבְדּוֹ וְלִישָׁרָאֵל עַמּוֹ : (שם, טו)

בְּשָׂבִיעִי בְּחֶמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחָג... (יחזקאל מה, טה)

וַיִּמְצְאוּ כְּתוֹב בַּתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יי' בְּיַד-מֹשֶׁה אֲשֶׁר יִשְׂבוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּסֻכּוֹת בְּחָג בַּחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי : — — — [נִצְשׁוּ-חָג שְׁבַעַת יָמִים — — (נחמיה ח, יד, טח)]

— בְּחָג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי : (דברי הימים ב' ה, ג)

— נִצְשׁ שְׁלִמָה אֶת-הַחָג וְכָצַח הָיָא שְׁבַעַת יָמִים — — — וְהַחָג שְׁבַעַת יָמִים : (שם ז, ח ט)

ר א י ה

— שְׁלֹשׁ עָשָׂר יָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל-וְכוּרֶךָ אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּיךָ יי' : (שמות כג, יז)

— שְׁלֹשׁ עָשָׂר יָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל-וְכוּרֶךָ אֶת-פְּנֵי הַמִּזְבֵּיךָ יי' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : כִּי-אֲרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהַרְסֶנִּיךָ אֶת-גְּבוּלֶיךָ וְלֹא-יִחְמַד אִישׁ אֶת-אַרְצְךָ בְּעַלְתֶּךָ לְרֵאוֹת אֶת-פְּנֵי יי' אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ עָשָׂר יָמִים בְּשָׁנָה : 10) (שם יד, כג-כד)

9) אַבְרָבָא ל' : וְחַג הַסּוּכוֹת הוּא שְׁבַעַת יָמִים מִפְּנֵי שְׁבַעַת הַמִּינִים שֶׁנִּשְׁתַּבַּח בָּהֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

10) מִדְרָשׁ : אִיר פְּנַחַס : מַעֲשֵׂה בְשָׁנֵי אַחִים עֲשִׂירִים שֶׁהָיוּ בְּאִשְׁקוֹן, וְהָיוּ לָהֶם שְׁנַיִם רָעִים מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם, הַחֹן אֹמְרִין (וְהָיוּ אֹמְרִים) : אִימְתִי אֵילוֹן יְהוּדָאִין סַלְקִין לְמַצְלִיָּה בִירוּשָׁלַיִם וְאַנּוּ עֲלִין מִקִּפְחוֹן דִּי בְבִיתְהוֹן וּמְחֻרְבוֹן לְהוֹן (אִימְתִי יַעֲלוּ הַיְהוּדִים הַלְלוּ לְהַתְּפַלְל בִירוּשָׁלַיִם וְאַנּוּ נְכַנְסִים וְגוֹזְלִים מַה שֶׁבִּבְתֵּיהֶם וּמְחֻרְבִים אֹתָם). מֵטָא זְמַנָּא וְסַלְקִין (הַגִּיעַ הַזְּמַן וַעֲלוּ הָאָחִים לִירוּשָׁלַיִם) זִמְנָן לָהֶם קִדּוּשׁ בְּרוּךְ מַלְאָכִים כְּדֻמוֹתָם (שֶׁל הָאָחִים) וְהָיוּ נְכַנְסִים וְיֹוצְאִים בְּתוֹךְ בְּתִיהֶם. מִן דֹּאֲתִין מִן יְרוּשָׁלַיִם, פְּלִגִין מִן מַה דֹּאֲתִיתוּן עֲמַהּן לְכַל מְגִירֵיהוֹן (כַּשְּׁבָאוּ הָאָחִים מִירוּשָׁלַיִם חִילְקוּ לְכָל שְׁכֵנֵיהֶם מִמָּה שֶׁהֵבִיאוּ מִירוּשָׁלַיִם). אִמְרוּ לוֹן : אֵן הָיִיתוּן ? (אִמְרוּ לָהֶם הַשְּׁכֵנִים הִיכֵן הָיִיתוּן ?) אִמְרוּ לָהֶם : — בִירוּשָׁלַיִם. — אִימְתִי סַלְקִיתוּן ? (אִימְתִי עֲלִיתוּן ?) — בְּיוֹם פְּלִן (בְּיוֹם פְּלוֹגִי). וְאִימְתִי אֲתִיהוֹן ? (אִימְתִי בָאתוּן ?) — בְּיוֹם פְּלִן. אִמְרִין : בְּרִיךְ אֱלֹהֵהוֹן דִּיהוּדָאִין דֹּלָא שְׁבַקִין וְלֹא שְׁבַקִיתְהוֹן. אֵינוּן גְּבִרָא סְבוּרִין אִימְתִי יִסְקוּן אֵילִין יְהוּדָאִין לְמַצְלִיָּה בִירוּשָׁלַיִם דֹּאֲינוּן עֲלִין וּמִקִּפְחוֹן לְבִיתֵיהוֹן וּמְחֻרְבִין לְהוֹן. וְשִׁלַּח אֱלֹהֵהוֹן מַלְאָכִים כְּדֻמוֹתְהוֹן דִּהַח נִסְקִין וְעֲלִין בְּגוֹ בְּתִיהוֹן בְּגִין דֹּאֲתֻרְחִיצוּ בֵיהִ. (אִמְרוּ : בְּרוּךְ אֱלֹהֵי הַיְהוּדִים, שְׁלֹא עֹזְבִים וְלֹא יַעֲזָבֶם. אֲנָשִׁים אֱלֹהֵי סְבֵרוּ כִּי כַּאֲשֶׁר הַיְהוּדִים יַעֲלוּ לְהַתְּפַלְל בִירוּשָׁלַיִם יִכְנַסוּ הֵם לְבִתֵּיהֶם וְיִבְזְלוּ וְיִחְרִיבוּ אֹתָם. וְשִׁלַּח אֱלֹהֵיהֶם מַלְאָכִים בְּדֻמוֹתָם שֶׁהָיוּ יֹוצְאִים וְנְכַנְסִים בְּבִתֵּיהֶם, כִּיֹּון שְׁבַחְתוּן בּוּ). (שיר השירים רבה ז, ג)

שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-וְכוּרֶךָ אֶת-פְּנֵי יי אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר
בְּחָג הַמִּצּוֹת וּבְחָג הַשְּׂבָעוֹת וּבְחָג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת-פְּנֵי יי בְּיָמֶיךָ: (11) אִישׁ
בְּמַתְנַת יָדוֹ כְּבָרְפֶּת יי אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נִתְּן-לְךָ:
(דברים טו, טז-יז)

— (בְּחָג הַסֻּכּוֹת): בְּבוֹא כָל-יִשְׂרָאֵל לְרִאשׁוֹת אֶת-פְּנֵי יי אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחַר — — —
(שם לא, יא)

חג האסיף

— וְסָג הָאֶסֶף בַּצֹּאת הַשָּׁנָה (12) בָּאֶסְפָּךָ אֶת-מַעֲשֶׂיךָ (13) מִן-הַשָּׂדֶה: (14)

(שמות כג, טז)

— וְסָג הָאֶסֶף תְּקִיפַת הַשָּׁנָה:

(שם לד, כב)

— אֲךָ בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי בָּאֶסְפָּכֶם אֶת-תְּבוּאֹת הָאָרֶץ תְּחַגְּגוּ אֶת-
סַג-יי שְׂבָעַת יָמִים — — —
(ויקרא כג, לט)

(11) רש"י: אלא הבא עולות ראייה ושלמי חגיגה.

אבר בנאל: ואומר בסיבת מה שהיו הרגלים שלשה, לא פחות ולא יותר — שישראל
קיבלו מהשם שלשה חסדים גדולים, והם: יציאת מצרים ומתן תורה וירושת הארץ. ולכן ציוה
שיעלו לביתו שלש פעמים בשנה — — — ובחג הסוכות להודות לפניו על הארץ ועל תבואותיה.
החנינוך, תנ"כ: ועניין המצוה — שיעלה כל אדם עם כל בן זכר שיש לו שיוכל ללכת
לבדו ברגליו למקדש ויתראה לשם, ומחויב ראייה זו שיקריב שם קרבן עולה, וזה הקרבן
נקרא עולת ראייה, ואין לקרבן זה שיעור אפילו תור אחד או גזל פוסר. שלש מצות נצטוו
ישראל ברגל, חגיגה, ראייה, שמחה, ועל כל אחת משלש מצות אלו היו מביאין קרבן ונקראים:
קרבן חגיגה, שלמי שמחה, עולת ראייה.

משרשי המצוה (להיראות בבית המקדש ברגלים) למען יראו כל ישראל ויתנו אל לבם
בפעולת הקרבן המעורר הלבבות, כי כולם מקטנים ועד גדולם הלק יי ונחלתו, עם קדוש ונבחר,
נוצרי עדותו, שגולת כל העמים אשר תחת כל השמים לשמור חוקיו ולקיים דתו, על כן יובאו
שלש פעמים בשנה בית השם. והוא באומרם על דרך משל, הננו לאל לעבדים נכנסים ובאים
בצל קורתו ובחוקתו סמוכים לעד לעולם באהבתו וביראתו. זר לא יבא בתוכינו כי אנחנו לבדנו
בני ביתו, ועם המעשה הזה תתעורר דעתנו ונכנסים בלבנו מוראו ונקבע ברעיונינו אהבתו ונוכח
לקבל חסדו וברכתו. — — —

(12) ספוטנו: שכבר נאספו כל תבואותיה.

(13) רש"י: שכל ימות החמה התבואה מתייבשת בשדות, ובחג אוספים אותה אל

הבית מפני הגשמים.

הזינוך, שכד: לפי שימי החג הם ימי שמחה גדולה לישראל, כי הוא עת אסיפת

התבואות ופירות האילן בבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה, ומפני כן נקרא חג האסיף.

(14) רשב"ם: שלש רגלים תלויים כולם בפירות הארץ — אביב, קציר ואסיף.

— חג הסוכות תעשה ק"ך שקצת ימים קצקקק (15) חקקקק ומקקקק: (16)

(דברים טז, יג.)

מקרא קדש ושביתה ממלאכה

— ביום הראשון (משבעת ימי החג) מקרא-קדש (17) קל-מקאכת צבכה לא תעשו:

(ויקרא כג, לה)

— ביום השמיני מקרא-קדש יהיה לכם — — — צצרת הוא קל-מלאכת צבכה לא תעשו;

(שם, שם, לו)

אך בהמשה צשר יום לחדש השביעי באקספכם את-תבואת הארץ תחגו את-חג-י: שקצת ימים. ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון;

(ויקרא כג, לט)

שמות החג

בהמשה צשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שקצת ימים ליי; (ויקרא כג, לד)

אך בהמשה צשר יום לחדש השביעי — — — תחגו את-חג - ? (18) שקצת ימים — — —

(שם שם, לט)

וחגתם אתו חג י: שקצת ימים — — — בחדש השביעי תחגו אתו:

(שם שם, מא)

ובהמשה צשר יום — — —. וחגתם חג ליי שקצת ימים:

(במדבר כט, יב)

ושמחתם קסנה — — —

(דברים טז, יד)

שקצת ימים תחג ליי אלהיהך — — —

(שם שם, טז)

שלוש פעמים בשנה יראה — — — וקם חסכות — — — (שם שם, טז)

15) רש"י: בזמן האסיף שאתה מכניס לבית פירות הקיץ.

16) אבן עזרא: על כן נקרא חג האסיף.

17) במה אתה מקדשו? במאכל ובמשתה ובכסות נקיה (ספרא, אמור, פי יב).

18) תרגום: חגא קדם ה' (חג לפני ה').

ואעפ"י ששלשתם (פסח, שבועות וסוכות) בשם חגים נקראו בכתוב — מכל מקום מלת חג הנחתו על המחול והריקוד שהוא בתג הסוכות והיתה שמחה יתירה של בית השואבה (תוס' יר"ם ראש השנה פרק א' משנה ב'); ע"י הערה 30.

וַיִּקְהָלוּ אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּכִרְחַ הָאֲתָנִים בְּחַג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי (מלכים א' ח, ב)

בַּעֲשׂוֹת שְׁלֹמֹה בְּצֵאת-הָהִיא אֶת-חַג וְכָל יִשְׂרָאֵל עָמוּ קָהָל גָּדוֹל — —

(שם ש.כ.ח, טו)

בַּשְּׂבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחַג יַעֲשֶׂה כְּאֲרֵה שְׂבֻצַת הַיָּמִים — — — (יחזקאל מה, כח)

וַיָּצְאוּ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה — — — וַיִּחַג אֶת-חַג הַסֻּכּוֹת : (זכריה יד, טו)

וְאִם-מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא-תִצְטָה — — — אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לַחַג אֶת-חַג הַסֻּכּוֹת : זאת תִּהְיֶה חֻסָּא מִצְרַיִם — — — אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לַחַג אֶת-חַג הַסֻּכּוֹת ; (שם ש.ס, יח)

וַיִּמְצְאוּ כְּתוּב בַּמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ בְּיַד-מֹשֶׁה אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בַּסֻּכּוֹת בְּחַג הַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי : (נחמיה ח, יד)

וַיַּעֲשׂוּ-חַג שְׂבֻצַת יָמִים — — — (שם ש.ס, יח)

קרבן החג והעצרת

שְׂבֻצַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אֵשֶׁה לַיְיָ בַּיּוֹם הַשְּׂמִינִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אֵשֶׁה לַיְיָ — — — (ויקרא כג, לו)

אֲךָ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם — — — תִּחַגּוּ — — — (שם ש.ס, לו)

ובחמשה עשר יום לחודש השביעי מקרא-קודש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו, ונתתם חג ליי' שבועת ימים: והקרבתם עלה אשה רים גיחח ליי' פרים בני-בקר שלשה עשר, אילים שנים, בקשים בני-שנה ארבעה עשר, תמימים יהיו: ומנחתם סלת גדולה בשמן, שלשה עשרנים לפר האחד לשלשה עשר פרים, שני עשרנים לאיל האחד ושני האילים; ועשרון עשרון לבקש האחד, לארבעה עשר בקשים: ושעיר-צויים אחד חטאת, מקדב עלת התמיד מנחתה ונסקה:

וביום השני פרים בני-בקר שנים עשר (20), אילים שנים, בקשים

(19) רש"י: שלמי חגיגה; ראב"ע: והטעם על הזבחים.

(20) גמרא: מספר הפרים פוחת והולך באחד ליום ואילו מספר הכבשים והאילים אינו משתנה. בשבעת ימי החג קרבים שבעים פרים. אמר רבי אלעזר: הגי שבעים פרים כנגד מי? כנגד שבעים אומות. (רש"י): כנגד שבעים אומות לכפר עליהם, שירדו גשמים בכל העולם, לפי שנדונים בחג על המים).

בני-שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם ונספיהם לפרים (21) לאילם ולקבשים (22) בקספן במשפט; ושציר-צוים אַחַד חטאת, מִלְבַּד עלת התמיד ומנחתה ונספיהם:

וביום השלישי פרים עשתי-עשר, אילים שנים, קבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולקבשים בקספן במשפט: ושציר חטאת אַחַד, מִלְבַּד עלת התמיד ומנחתה ונספיהם:

וביום הרביעי פרים עשרה, אילים שנים, קבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים: מנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולקבשים בקספן במשפט: ושציר-צוים אַחַד חטאת, מִלְבַּד עלת התמיד ומנחתה ונספיהם:

וביום החמישי פרים תשעה, אילים שנים, קבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולקבשים בקספן במשפט: ושציר חטאת אַחַד, מִלְבַּד עלת התמיד ומנחתה ונספיהם:

וביום הששי פרים ששה, אילים שנים, קבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולקבשים בקספן במשפט; ושציר חטאת אַחַד, מִלְבַּד עלת התמיד ומנחתה ונספיהם:

וביום השביעי פרים שבועה, אילים שנים, קבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולקבשים בקספן במשפט; ושציר חטאת אַחַד, מִלְבַּד עלת התמיד ומנחתה ונספיהם: (23)

21 רש"י: פרי החג שבעים הם כנגד שבעים אומות עובדי כוכבים שמתמעטים והולכים. ובימי המקדש היו מגינין עליהם מן היסורין. אברבנאל: ומה שנראה לי ברמזי הקרבנות האלה, הוא בדרך תורני ובודרך עיוני. הדרך הראשון, התורני, אפשר לדורשו כפי חז"ל שאמרו, שהשבעים פרים היו רמז לשבעים אומות — שהיו ישראל מקיבין אותם כדי שיתקיימו בעולם אותם האומות. — והדרך השני המדעי העיוני הוא: לזכור האדם ימי חייו ועניינו בהם, כדי שיתן אל לבו מה יהיה סוף ימי חייו — וכמו שאמר: „ימי שנותנו בהם שבעים שנה“ (תהלים צ, י). וכנגדם היו שבעים פרים בחג הזה הכולל שבעת הימים, שגם הם רמז לעשירות ימיו. וכמו שנקרא חג האסיף שמורה על אסיפת האדם אל עמיו.

22 רש"י: כנגד ישראל שנקראו (ירמיה ג, יז) שה פזורה, והם קבועים ומניינים תשעים ושמונה לכלות מהם תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה.

23 ירושלמי: דר' עקיבה אמר גיסוך המים דבר תורה; (נאמר) בשני: ונסכיהם, בששי: ונסכיה, בשביעי: כמפשטם מים יוד מים — אמר מעתה לגיסוך המים בחג, שיתברכו לפניך המים (ראש השנה פרק א' נו, ב).

גמרא: ומפני מה אמרה תורה: נסכו לפני מים בחג? מפני שהחג זמן גשמי שנה, אמר הקב"ה נסכו לפני מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה (ראש השנה טז).

ביום השמיני עצרת תהיה לכם קדש-מלאכת זבחה לא תעשו: והקרבנות
עלה אשה ריח ניחוח ליני פר א ק ד 24), איל א ק ד 25) כקשים בני-שנה שבצה
תמימם: 26) מנתתם ונספיתם לפר לאיל? וקבשים במספרם כמשפט: ושפיר חטאת
אקד. מלבד עלת התמיד ומנתתה ונספיה; אלה תעשו ליני במוצדיכם, לבד מנדריכם
ונדבתיכם לעציתים ולמנחתיכם ולנספיתם ולשלמיכם: (במדבר כט, יב-לט)

ד' מינים

— ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, פת תמרים וצנף צץ-צבט
וצרבי-נחל — — — (27) (ויקרא כג, ט)

24) גמרא: פר יחידי למה? כנגד אומה יחידה, משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו
עשו לי סעודה גדולה; ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה, כדי שאינה ממך.
(סוכה נח: וע' מדרש תנחומא פתח סז)

25) רש"י: אלו כנגד ישראל (שפתי חכמים: שהם עם אחד בארץ) התעכבו לי מעט
עוד. ולשון חיבה הוא זה כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם: קשה עלי פרידתכם,
עכבו עוד יום אחד.

26) כל יום פוחת בפר אחד, ואילו שמיני עצרת אינו המשך ליום השביעי, ולכן אינו
מביא בו ששה טרים אלא פר אחד, איל אחד (ולא שניים) שבעה כבשים (ולא ארבעה עשר).

27) תרגום: ותסבון לכון ביומא קדמאה פרי אילנא אתרוגין ולולבין והדסין
וערבין ונחל — — —

רמב"ם: והגראה לי בארבעת מינים שבלולב, שהם שמחה בצאתם מן המדבר, אשר
היה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון, ומים אין לשחתות" (במדבר כ, ה), אל מקום האילנות
נתני הפרי והנהרות. ולקח לזכרון זה הגאה שבפירות, והטוב שבריחות, והיפה שבעלים, והטוב
שבעשבים גם כן — רצוני לומר: „ערבי נחל". ואלה הארבעת מינים הם אשר קיבצו שלשת
הדברים האלה: האחד מהם — רוב מציאותם בארץ ישראל בעת ההיא, והיה כל אדם יכול
למצאם; והעניין השני — טוב מראם ורענותם, ויש מהם טובים בריחם, אתרוג והדס, אבל לולב
וערבה אין להם ריח, לא טוב ולא רע; והעניין השלישי — עמום על לחותם ורענותם בשבעת
ימים. מה שאי אפשר זה באפרסקים וכרימונים ובאספרגל ובאגס וכיוצא בהם (מ"ג ג, מג)
החינוך רפיה: משרשי המצוה (נטילת לולב) כבר כתבתי לך בני כמה פעמים במה
שקדם, שהאדם נפעל כפי פעולותיו שיעשה תמיד, ועיוניו וכל עשתונותיו נתפשות אחרי פועל
ידיו, אם טוב ואם רע, ועל כן כי רצה המקום לזכות את עמו ישראל אשר בחר, הרבה להם
מצוות, להיות נפשם מתפעלת בהם לטובה תמיד כל היום. ומכלל המצוות שציונו להתפיש
מחשבתנו בעבודתו בטהרה היא מצות התפילין, להיותם מונחים כנגד איברי האדם הידועים בו
למשכן השכל, והם: הלב והמוח. ומתוך פעלו זה תמיד, יחד כל מחשבותיו לטוב, ויזכור
וייזרר תמיד כל היום לכוין כל מעשיו ביושר ובצדק.

וכמו כן הלולב עם שלשת מיניו, מזה השורש היא, לפי שימי החג הם ימי שמחה גדולה
לישראל, כי הוא עת אסיפת התבואות ופירות האילן בבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה.
ומפני כן נקרא חג האסיף. וציונה האל לעמו, לעשות לפניו חג באותו העת, לזכותם, להיות

שמתח החג

— ושמתחם לפני יי אלהיכם שבעת ימים : 28)

(ויקרא כג, ט)

— טג השלמת מצוה לה שבעת ימים בארבעה בלילה ומאחריה : ושמתחם לפני יי אלהיכם ושבעת ימים : 29)

עיקר השמחה לשמו. ובהיות השמחה מושכת החומר הרבה ומשכחת ממנו יראת אלהים בעת ההיא, ציונו השם לקחת בין ידינו דברים המזכירים אותנו, כי כל שמחת לבנו לשמו ולכבודו. והיה מצונו להיות המזכיר, מין המשמח, כמו שהעת עת שמחה, כי צדק כל אמרי פיו, וידוע מצד הטבע, כי ארבעה הימים כולם משמחי לב רואיהם.

ועוד יש בארבעה ימים אלו ענין אחר, שהם דומים לאברים היקרים שבאדם, שהארתוב דומה ללב, שהוא משכן השכל, לרמוז שיעבוד בוראו בשכלו, והלולב דומה לשדרה, שהיא העיקר שבאדם, לרמוז שישיר כל גופו לעבודתו, ברוך הוא ; וההדס דומה לעינים, לרמוז שלא יתור אחרי עיניו ביום שמחת לבו ; והערבה דומה לשפתים, שבהן יגמור האדם כל מעשהו בדיבור, לרמוז שישים רסן בפיו ויכוין דבריו ויירא מהשם אף בעת השמחה. וטעם שאינו נוהג במדינה אלא יום אחד, לפי שידוע כי עיקר השמחה ביום ראשון הוא.

28) רמב"ם : אמנם סוכות, אשר הכונה בו — הששון והשמחה, הוא שבעת ימים, כדי שיתפרסם הענין ;

אף על פי שכל המועדות מצוה בהן, בחג הסוכות — היה במקדש יום שמחה יתירה, שנאמר, ושמתחם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים" — השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכן המונע עצמו משמחה זו ראוי להיפרע ממנו — ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה'.

שמחת התג היא אחת מתרי"ג מצוות (ספר המצוות לרמב"ם מצ' נד ; סמג עשין רכ"ט ; החינוך תנ"א ; תפ"ח).

החינוך תנ"א : משרשי המצוה לפי שהאדם נכון על ענין שצריך טבעו לשמוח לפרכים, כמו שהוא צריך אל המזון על כל פנים ואל המנוחה ואל השינה, ורצה האל לזכותנו אנחנו עמו וצאן מרעיתו וציונו לעשות השמחה לשמו, למען נזכה לפניו בכל מעשינו. והנה קבע לנו זמנים בשנה למועדים לזכור בהם הגסים והטובות אשר גמלנו, ואז בעתים ההם ציונו לכלכל החומר בדבר השמחה הצריכה אליו וימצא לנו תרופה גדולה בהיות שובע השמחות לשמו ולזכרו, כי המחשבה הזאת תהיה לנו גדר לבל נצא מדרך היושר יותר מדאי — — — .

ונהגת מצוה זו לענין השמחה אבל לא לענין הקרבן בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות. ועובר על זה ואינו משמח עצמו ובני ביתו והעניים ובני ביתם כפי יכלתו לשם מצות הרגל — ביטל עשה זה, ועל הדרך הזה יאמרו זכרונם לברכה : יהיו כל מעשיך לשם שמים.

(ספר החינוך תנ"א)

29) פסיקתא : כתיב ושמתח בחגך אתה ובנך ובתך — אמר הקב"ה : ארבעה בני בתים יש לך : בנך, בתך, עבדך ואמתך, וכנגדם יש לי גם כן ארבעה : הלוי, הגר, היתום והאלמנה, אם תשמח את שלי עם שלך מוטב ואם לאו תבוטל שמחה.

(פסיקתא, חדתא ; ועי' רש"י)

וַיֵּצֵאוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִן-הַשָּׁבִי קִפּוֹת וַיִּשְׁבּוּ בַסָּפּוֹת, כִּי לֹא-עָשׂוּ מִימֵי יְשׁוּעַ בֶּן-נּוּן בֶּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְנִתְּהִי שְׁמִתָּה גְדוּלָּהּ מְאֹד:

(נחמיה ח, יז)

ישיבה בסוכה*

— בקפת תשבו (31) שקצת ימים; — קל-האזרח (32) בישאל ישובו בקפת: — למען ידעו דלתיכם, כי בקפת הושבתי את-בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים, אני יי אלהיכם: (ויקרא כג, ט"ז)

תניא רבתי: מצינו באגדה ולמה נכתבה השמחה בחג שבועות ובחג הסוכות ולא בפסח? לפי שבו טבעו מצרים בים; ולפיכך נכתבו ב' שמחות (ושמחת... והיית אך שמח) — אחת לעצמו ואחת לחג המצות (סי' גז);

שאגת אריה: מצות שמחה שנצטוינו ברגל אינה פרטית אלא שמחה כללית, שמחויב לשמות ביום טוב בכל מיני שמחה שהיכולת בידו לשמוח, ולא דמי לשאר מצוות ששוין בכל אדם, העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט, אבל שמחה זו כל אדם מחויב לשמוח כפי יכולתו ולפי רוב עשרו, וכן אנשים בראוי להם וגושים בראוי להן. (סי' טה)

* הערה למורה: לנושא זה הקדשנו את המאמר הבא, ועיבדנו אותו בצורת שיעור כדוגמה לעיבוד הנושאים המובאים במאמר זה.

31) גמרא: תנו רבנן: "תשבו" כעין תדורו, מכאן אמרו: כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי.

(סוכה כח.)

32) גמרא: חכמים אומרים: אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חברו, אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו, דכתיב (ויקרא כג, ט"ז) "כל האורח בישראל ישבו בסכת מלמד שכל ישראל ראוים לישב בסוכה אחת."

(סוכה כז:)

כלי יקר: נקט דוקא אזרח, שהוא לשון תושב, לפי שבזמן אסיפת התבואה כן השדה כל אחד רוצה לילך מן השדה לתוך ביתו לישב בו ישיבה של קבע, וחששה התורה אולי על ידי ישיבת קבע ירום לבבו — על כן נאמר כל האזרח. הרוצה להיות כתושב בעולם הזה ולא כגר — אליו ציוה ה' לצאת מדירת קבע לדירת עראי, כדי שיכיר בפחיתות ערכו, שאינו בעולם הזה כי אם גר ולא תושב, כמדריך בי דיורי. ועל ידי זה לא יבסת בצל קורתו כי אם בצל שדי תלונן. כמו שעשו ישראל בצאתם ממצרים, שלא ישבו בבתיים ספונים וחשובים, כי אם בהיקף שבעת עננים אשר כבוד ה' היה בתוכם. וזהו "בצל שדי" ולא בצל קורות בתיהם. וזה שנאמר: "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וגו'". כי אין לומר שמדבר בתם סוכות של הולכי דרכים, דאם כן היה צריך לומר כי בסוכות ישבו בני ישראל; מהו הושבתי — משמע שהקביה בעצמו ובכבודו הושבתי בסוכות, ואין זה כי אם היקף שבעה עננים אשר פרש ה' ענן למסך עליהם — כי על כן באו בצל שדי יתברך.

וַיִּמְצְאוּ כְּתוּב בַּתּוֹרָה אֲשֶׁר צָנְהָ יְיָ בְּיַד-מֹשֶׁה אֲשֶׁר יִשָּׁבוּ כְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
בְּסֻכּוֹת כְּחַג הַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי :

וְאֲשֶׁר יִשְׁמִיעוּ וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּכָל-צְרִיָּהֶם וּבִירוּשָׁלַם לְאמֹר : — צָאוּ הָהָר
וְהִבִּיאוּ עֲלֵי-וַיֵּת וְעַל-צֶעַף שִׁמֹן וְעַלֵי הַדָּס וְעַלֵי תְּמָרִים וְעַלֵי עֶצַף וְעַלֵי עֶצֶב לְעֵשֶׂת
סֻכַּת פְּתוּיָב : וַיִּצְאוּ הָעָם וַיְבִיאוּ וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם סֻכּוֹת אִישׁ צֶלַע-גָּגוּ וּבְחִצְרוֹתֵיהֶם
וּבְחִצְרוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים וּבְרַחוּב שַׁעַר הַמַּיִם וּבְרַחוּב שַׁעַר אֶפְרַיִם : וַיַּעֲשׂוּ כֹל-הַקִּהָל
הַשְּׂבִיעִי מִן-הַשְּׂבִיעִי סֻכּוֹת יִשָּׁבוּ בְּסֻכּוֹת. כִּי לֹא-עָשׂוּ מִימֵי יִשׁוּעַ בֶּן-נּוּן בֶּן
כְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה (הוא 33) וַתְּהִי שִׁמְחָה גְּדוֹלָה מְאֹד : (נחמיה ה, יד-יז)

חג לדורות

— וַתִּזְכְּרֵם אֱתוֹ חַג לִי שְׂבַע יָמִים בְּשָׁנָה חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתַי (34)
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי תִּחַגּוּ אֹתוֹ...

(ויקרא כג, מא)

מקום החגיגה

— שְׁבַע יָמִים תִּחַג לִי אֶלְהִיךָ בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר-בְּבְרִיךְ יְיָ...
(דברים טז, טז)

— שְׁלוֹשׁ עָשָׂר יָמִים בְּשָׁנָה יֵרָאֵה כָּל-יְכוֹרֶךָ אֶת-פְּנֵי יְיָ אֶלְהִיךָ בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר
בְּבְרִיךְ יְיָ בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׂבַע וּבְחַג הַסֻּכּוֹת — (שם טז, טז)

— וַיַּעַן הַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצָרִים וַיִּאֲסְפוּ הָעָם כָּאִשׁ אֶחָד אֶל-יְרוּשָׁלַם
(עזרא ג, א)

33) ויעשו בני הגולה וכי' ותהי שמחה (נח' ח' טז) אפשר בא דוד ולא עשה סוכות
עד שבא עזרא? — אלא מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע — ואיך: דבעי רחמי
על יצר דעבודה זרה ובטליו ואגין זכותא עלייהו כי סוכה.

34) אברבנאל: וכבר ידעת שלחג הזה באו שתי מצות, שהם הסוכה והלולב, ושאינן
שחת בסעמיהן. כי מצות הסוכה היא לזכרון העבר. כמו שכתוב, כי בסוכות
הושבתי וכי' והלולב הוא מפני ההווה בכל שנה לתת שבת והודאה אליו על אסיפת
התבואות, שבזמן ההוא היו נאספות מן השדה, ולפי שהיה ענין הסוכות בראשונה, נקרא חג
הסוכות ולא נקרא חג הלולב. — לפי שלא יאמרו ישראל שבהיותם חוצה לארץ לא יחוגו
אותם שבעת ימים, כיון שאין להם שמה לא ארץ ולא אסיפת תבואותיהם, הנה להסיר הספק
הזה אמר עוד: ותגותם אותו חג להי' שבעת ימים בשנה חוקת עולם, רוצה לומר על כל פנים
תחוגו שבעת ימים לדורות, בין בארץ בין בחו"ל, ולא יהיה אז הסימן באסיפת התבואות,
כי אם שבחודש השביעי תחוגו אותו. ונתן הסיבה למה גם בגלות יחוגוהו באמרו: „בסוכות
תשבו וכי'“, „למען ידעו דרותיכם וכי'“ רוצה לומר: שתי סיבות היו בחג הזה, ואף שאחת
מתן תוסק והיא אסיפת התבואות, הנה נשארה הסיבה השניה והיא לזכרון הסוכות אשר ישבו
בהם ישראל בצאתם מארץ מצרים.

וַיִּמְצְאוּ כְּתוּב בַּתּוֹרָה — — . וְאֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ וַיִּצְבְּרוּ קוֹל בְּכָל-עַרְבֵי יְהוָה
 וּבְיָרוּשָׁלַם לֵאמֹר צְאוּ הָרָר וְהִכְיָאוּ — — . וַיִּגְשׂוּ לָהֶם סִכּוֹת אִי ש
 עַל-גַּג וּבְחִצְרוֹתֵיהֶם — — . (נחמיה ח, יד-טו)

הקהל

— וַיִּצְוּ מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר : מִקֵּץ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּמַעַד שָׁנָה הִשְׁמַטָּה בְּחַג
 הַסִּכּוֹת : בָּבֹא כָל-יִשְׂרָאֵל לְרֵאוֹת אֶת-פָּנָי יְיָ אֱלֹהֵיךָ בַּמִּקּוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר. תִּקְרָא
 אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת (35) נִגְד כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם : הִקְהֵל אֶת-הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים
 וְהַטַּף וְגֵרָף אֲשֶׁר בַּשָּׂרְיָה. לְמַעַן יִשְׁמְעוּ (36) וְלְמַעַן יִקְדּוּ (37) וַיִּרְאוּ אֶת-יְיָ
 אֱלֹהֵיהֶם. וְשָׁמְרוּ לְעֻשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת : וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ
 (38) יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ (39) לְיִרְאָה אֶת-יְיָ אֱלֹהֵיהֶם כֹּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל-
 הָאָדָמָה. אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ : (דברים לא, י"ג)

קריאה בתורה (בהקהל)

בָּבֹא כָל-יִשְׂרָאֵל לְרֵאוֹת — — — תִּקְרָא אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת נִגְד כָּל-יִשְׂרָאֵל
 בְּאָזְנֵיהֶם : (שם שם, יא)

— וַיִּקְרָא בְּסֵפֶר תּוֹרַת הָאֱלֹהִים יוֹם בָּיּוֹם מִן-הַיּוֹם הַרְאִשׁוֹן עַד הַיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי. וַיִּגְשׂוּ-חַג שִׁבְעַת יָמִים וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי צִצְרַת בַּמִּשְׁפָּט : (נחמיה ח, יח)

הגויים יחגו חג הסוכות
 בירושלים

— וְהָיָה כָּל-הַנּוֹתֵר (40) מִכָּל-הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל-יְרוּשָׁלַם. וַיָּצְלוּ מִדֵּי שָׁנָה
 בְּשָׁנָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמִלְךָ יְיָ צְבָאוֹת וְלַחַג אֶת-חַג הַסִּכּוֹת : וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁעֵלָה
 מֵאֵת מִשְׁפַּחַת הָאֲרָץ אֶל-יְרוּשָׁלַם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמִלְךָ יְיָ צְבָאוֹת וְלֹא צְלִיָּהֶם : הָיָה
 הַנָּשֶׁם : וְאִם-מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא-תִשְׁעֵלָה וְלֹא בָּאָה (41) וְלֹא עָלִיהֶם תִּהְיֶה הַמַּגָּפָה

(35) רש"י : המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים (כדאיתא במסכת סוטה מא.) על בימה
 של עץ שהיו עושין בעזרה.

(36) ספורנו : יבינו חכמי העם.

(37) ספורנו : ולמען ילמדו מהם הבלתי מבינים.

(38) ספורנו : שלא היו יודעים לשאול בהיותם טף.

(39) רמב"ן : הם הסף, כי ישמעו וישאלו והאבות ירגילום ויחנכו אותם, כי אין הסף
 הזה יונקי שדים אבל הם קטני השנים הקרובים להתחנך, וזה טעם ולמדו ליראה — בעתיד.

(40) האופי הכלל אנושי של חג הסוכות — שרידי העמים יכירו במלכות שדי.

(41) ראב"ע : בעבור שלא ירד שם גשם לעולם, ירבו עליהם פורעניות.

רש"ר הירש, חורב : עלם בן ישראל ! בוא אל הסוכה גם בתור אורח האגושות.

אָשֶׁר יִגָּף יְיָ אֶת-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ קֶחַג אֶת-חַג הַסּוּכּוֹת : זֹאת תִּהְיֶה חֲסֵאת מִצְרַיִם וְחֲסֵאת קַל-הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לְחַג אֶת-חַג הַסּוּכּוֹת : (זכריה יד, סריט)

עצרת (שמיני)

— ביום השמיני — — — עצרת היא — — — (42) (ויקרא כג, לו)

— (ביום 43) השמיני עצרת (44) תהיה לכם — — — (במדבר כט, לה)

„והיה באחרית הימים“, כן יחוו לנו נביאינו וחכמינו וז"ל, כאשר האנושות תעלה אבר, בלמדה לדעת מדברי ימיה וקורות הדורות את ההכרה הנאמנה כי „הבל“ אשר ירמוז לעשות לייסד את חיי העולם רק על „קניין ורכוש עולם“ מבלעדי ה' — אז גם האנושות תבוא אל הסוכה, אל סוכת השלום הכללי — אז אגודת אחים תקשר את האנושות — כאחים יבואו לחסות תחת ממשלת אל אחד — האנושות תתרומם, תפנה אל על, ואז יקבל אותה ה' תחת סוכת שלומה, אשר יפרוש אז על כל משפחות האדמה, והאל היחיד והמיוחד יהיה אז לכל כלל האנושות — „ה' אחד ושמו אחד“.

42) רש"י: עצרתי אתכם אצלי, כמלך, שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיעה זמנה ליפטר אמר בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד קשה עלי פרידתכם. (עי' דעיל הערות 24—25).

פלביוס: העברים נעצרים מכל עבודה ביום השמיני (קדמוניות היהודים ספר ג', פ"א, סעיף 4);

רשב"ם: עצרת מניעת מלאכה.

ראב"ע: שיהיה בטל מכל עסקי העולם.

43) בלי ר' החיבור סימן לרגל בפני עצמו. — רש"י: על ימות החג כתיב בהו: „וביום השני“, „וביום השלישי“ אבל בשמיני כתיב: „ביום השמיני“ — חלקו מהן... (סוכה מז).

44) תרגום יונתן: ביוםא תמינא כנישין תהון בחדווא מן מטילכון ובתיכון (ביום השמיני תכנסו בשמחה מסוכותיכם לבתיכם).

רש"י: עצורים בעשיית מלאכה (ספרי); ד"א עצרת — עצרו מלצאת (מירושלים) מלמד שטעון לינה (סוכות מז). ומדרשו באגדה: לפי שכל ימות הרגל הקריבו כנגד שבעים אומות ובאין ללכת להם המקום בבקשה מכם עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכם.

(עי' סוכה נח:)

ילקוט שמעוני, פנחס כט: להלן הוא אומר (דברים טז), „עצרת לה' אלהיך“ וכאן עצרת תהיה „לכם“ — אמר ר' חנינא בר אדא: בפסח אני נועל בפניכם את הרוחות ואת הגשמים בשביל שתיוקקו למלאכת השדה, אבל בחג (הסכות) אתם נועלים מלפני, ואני פותח לכם את האצרות, שבהם הרוחות ושבהם הגשמים.

החנין, רפ"ה: ואם תשאל: שמיני עצרת, שיש בו שמחה גדולה לישראל — למה לא היה ניטל בו (הלולב)? התשובה: כי יום שמיני עצרת כולו לשם, וכמו שאמרו זכרונם לברכה: משל למלך שעשה סעודה וכו' — ולבסוף אמר עכבו עמי יום אחד שקשה עלי פרידתכם. ולפיכך נקרא עצרת, ואם כן אין צריך זכרון אחר — — —

— נִעְשׂוּ-הֶחָג שְׁבַעַת יָמִים וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי אֶצְרָת בְּמִשְׁפָּט: (45) (נחמיה ח, יח)
 נִעְשׂוּ שְׁלֹמֹה אֶת-הֶחָג — — שְׁבַעַת יָמִים — — נִעְשׂוּ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
 אֶצְרָת — — וְהֶחָג שְׁבַעַת יָמִים: (דבהייב ז, ח"ט)

(45) רש"י: בשביעי כתיב „במספרם כמשפטם“, משמע כמשפט כל קרבנות שאר הימים, ובקרבנות שמיני כתיב: „במספרם כמשפט“ — עשאו משפט חלוק לעצמו.
 (סוכה מז. ד"ה רב אשר אמר)
 שמיני עצרת חלוק משלפניו (חג סוכות) בסוכה ובלולב ובניסוך המים (ולר' יהודה בשנים — פרט לניסוך המים שהיה גם בעצרת).

(לפי סוכה מז.)
 ג מ ר א : „תן חלק לשבעה וגם לשמנה (קהלת) ר' יהושע אומר: שבעה אלו שבעה ימי הפסח, שמנה אלו שמנה ימי חג.

(עירובין מ:)
 ג מ ר א : שמיני רגל בפני עצמו הוא לענין פז"ר קש"ב — פייס בפני עצמו ; זמן בפני עצמו ; רגל בפני עצמו ; קרבן בפני עצמו ; שירה בפני עצמו ; ברכה בפני עצמו.
 פייס ; — הטלת גורל מי ממשמרות הכהנים יזכה להקריב קרבן היום (מה שלא עשו בשאר ימי החג) ; זמן — מברכים ברכת שהחיינו ;

רגל — שאין יושבין בסוכה (רש"י: סוכה, שם) שאין שם חג הסוכות עליו (רש"י ראש השנה ד: ד"ה פז"ר קש"ב) ובברכת המזון ותפילה מזכיר שמיני עצרת ולא סוכות (תוספות שם); קרבן — פר אחד איל אחד ושבעה כבשים ושעיר חטאת אחד. ואינו תלוי בהמשך קרבן הפרים שבחג שפוחתין והולכים (רש"י: שאינו כסדר פרי החג, דאם כן היו בו ששה פרים — סוכה שם).

שיר — שיר של יום, לא מסדר שירי החג אלא שיר לעצמו — „למנצח על השמינית“ (מסכת סופרים פ"ט);

ברכה — לפי רש"י (רי"ה שם): מברכין היו את המלך, זכר לחנוכת הבית, שנאמר: „כיום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך“ (מל"א ח, טו) ולרש"י במסכת סוכה שם: ברכה לעצמו: יום השמיני ; ורבנו תם: (סוכה מז, א) זוהי הזכרת שמיני עצרת בברכת המזון ובברכות התפילה והקידוש (אחרים כללו זאת ברגל).

